Educator Insights: A Journal of Teaching Theory and Practice
Volume 2, Issue 11, November 2026
brightmindpublishing.com
ISSN (E): 3061-6964
Licensed under CC BY 4.0 *a Creative Commons Attribution 4.0 International License.*

THE TRANSFORMATION OF SOCIAL CAPITAL IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND MODERNIZATION

Norqobilov Muzaffar Jumayevich
Director of the "Young Border Guards" Center (Under the State Security Service); Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophical Sciences

Abstract

This article examines, through a theoretical-analytical lens, the impact of globalization and modernization processes on the composition of social capital, its formation mechanisms, and the possibilities for its utilization. The transformation of social capital is interpreted not merely as a simple increase or decrease in social ties, but as a shift in their scope, composition, mechanisms, and modes of regulation. Intra-group solidarity, inter-group relations, and institutional trust are identified as interconnected yet distinct analytical dimensions. The opportunities afforded by digital communication and transnational mobility are discussed alongside the risks of unequal access and the emergence of closed networks. In the context of Uzbekistan, the article proposes ways to integrate traditional practices of mutual aid with open cooperation and accountable institutions. The conclusions are based on a synthesis of selected literature and warrant further empirical investigation.

Keywords: Globalization, modernization, social capital, transformation, trust, digital networks, transnational relations, continuity.

Introduction

GLOBALLASHUV VA MODERNIZATSIYA SHAROITIDA IJTIMOIY KAPITAL TRANSFORMATSIYASI

Norqobilov Muzaffar Jumayevich
DXX ChQ “ Yosh chegarachilar” HAL direktori Falsafa fanlari bo`yicha falsafa doktori (PhD)

Educator Insights: A Journal of Teaching Theory and Practice
Volume 2, Issue 11, November 2026
brightmindpublishing.com
ISSN (E): 3061-6964
Licensed under CC BY 4.0 *a Creative Commons Attribution 4.0 International License.*

Annotatsiya

Maqolada globallashuv va modernizatsiya jarayonlarining ijtimoiy kapital tarkibi, shakllanish mexanizmlari va undan foydalanish imkoniyatlariga ta'siri nazariy-tahliliy yondashuv asosida o'rganiladi. Ijtimoiy kapital transformatsiyasi aloqalarning oddiy ko'payishi yoki kamayishi emas, balki ularning makoni, tarkibi, vositalari va tartibga solinishidagi o'zgarish sifatida talqin etiladi. Guruh ichidagi birdamlik, guruhlararo aloqalar va institutsional ishonch o'zaro bog'liq, lekin alohida tahliliy o'lchovlar sifatida ajratiladi. Raqamli kommunikatsiya va transmilliy harakatchanlikning imkoniyatlari tengsiz kirish hamda yopiq tarmoqlar xavflari bilan birgalikda muhokama qilinadi. O'zbekiston sharoitida an'anaviy yordam amaliyotlarini ochiq hamkorlik va hisobdor institutlar bilan uyg'unlashtirish yo'nalishlari taklif etiladi. Xulosalar tanlangan adabiyotlar sinteziga asoslangan bo'lib, keyingi empirik tekshiruvni talab qiladi.

Kalit so'zlar: globallashuv, modernizatsiya, ijtimoiy kapital, transformatsiya, ishonch, raqamli tarmoqlar, transmilliy aloqalar, vorisiylik.

Kirish

Globallashuv odamlar, axborot, g'oyalar va iqtisodiy faoliyatning davlat chegaralaridan tashqaridagi bog'liqligini kengaytiradi. Modernizatsiya esa ushbu maqolada mehnat, ta'lim, kommunikatsiya va boshqaruvning tashkiliy asoslari o'zgarishi sifatida tushuniladi. Bu jarayonlar o'zaro tutashadi, biroq aynan bir hodisa emas: ichki institutsional yangilanish xalqaro aloqalar kengayishidan farqli mexanizmlar orqali kechishi mumkin. Ularni ajratish ijtimoiy kapitaldagi o'zgarishlarni aniqroq tushuntirishga yordam beradi.

Tadqiqot muammosi shundaki, zamonaviy kommunikatsiya aloqalar doirasini kengaytirgani bilan ishonch, yordam va hamkorlikning kuchayishini avtomatik ta'minlamaydi. Aksincha, mahalliy munosabatlarning saqlanishi ham ularning yangi imkoniyatlar bilan bog'langanini bildirmaydi. Shuning uchun ijtimoiy kapital transformatsiyasini "an'ana yo'qolishi" yoki "tarmoq kengayishi" kabi yagona yo'nalish bilan izohlash yetarli emas. Qaysi aloqalar kimga qanday resurs berayotganini tahlil qilish zarur.

Maqolaning maqsadi globallashuv va modernizatsiya sharoitida ijtimoiy kapital o'zgarishining asosiy mexanizmlarini aniqlashtirishdir. Asosiy savol quyidagicha: mahalliy, transmilliy va raqamli aloqalar qanday sharoitlarda o'zaro

Educator Insights: A Journal of Teaching Theory and Practice
Volume 2, Issue 11, November 2026
brightmindpublishing.com
ISSN (E): 3061-6964
Licensed under CC BY 4.0 *a Creative Commons Attribution 4.0 International License.*

to‘ldiruvchi resursga, qanday sharoitlarda esa cheklangan imkoniyatlar manbaiga aylanadi? Mualliflik tezisiga ko‘ra, transformatsiyaning yo‘nalishi texnologiyaning o‘zi bilan emas, tarmoqlarga kirish, munosabatlar sifati va institutsional qoidalarning uyg‘unligi bilan bog‘liq.

Nazariy asos va metodologiya

Maqola tanlangan ilmiy adabiyotlarning narrativ sharhi va konseptual sinteziga asoslanadi. Coleman ijtimoiy kapitalni munosabatlar tuzilmasidagi, harakatni osonlashtiradigan resurslar orqali tushuntiradi [1]. Portes tushunchaning manbalari va oqibatlarini farqlash, ijobiy natijalar bilan birga salbiy tomonlarni ham baholash zarurligini ko‘rsatadi [2]. Mazkur yondashuvlar aloqalar sonini ijtimoiy kapitalning o‘zi bilan tenglashtirmaslik uchun metodologik tayanch vazifasini bajaradi.

Tahlilda Granovetterning zaif aloqalar haqidagi nazariyasi, Levittning ijtimoiy remittanslar konsepsiyasi, raqamli tarmoqlar va iqtisodiy bog‘lanishlar bo‘yicha tadqiqotlardan foydalanildi [3–6]. O‘zbekiston kontekstini muhokama qilish uchun mahallaga oid ilmiy ish tanlandi [8]. Birlamchi so‘rov, intervyu va statistik hisob-kitoblar o‘tkazilmagan. Maqola tizimli sharh yoki mamlakatlararo empirik qiyoslash maqomiga da’vo qilmaydi; quyidagi mexanizmlar manbalarga tayanuvchi konseptual talqinlardir.

Transformatsiyaning asosiy mexanizmlari

Birinchi mexanizm ijtimoiy aloqalarning hududiy chegaralari kengayishidir. Levitt migratsiya orqali g‘oyalar, amaliyotlar va ijtimoiy tajribaning tarqalishini ijtimoiy remittanslar tushunchasi bilan izohlaydi [4]. Ushbu yondashuvga tayangan holda, migratsiya mahalliy aloqalarni uzish bilan cheklanmasdan, yangi bilim va hamkorlikni oilaga yoki jamoaga yetkazishi mumkinligini tahlil qilish mumkin. Biroq tajribaning kelib tushishi uning mahalliy sharoitda qabul qilinishi va qo‘llanishi bilan teng emas.

Ikkinchi mexanizm turli ijtimoiy doiralar o‘rtasidagi bog‘lanishlar qayta shakllanishidir. Granovetter yaqinlik darajasi pastroq bo‘lgan aloqalarning yangi axborot tarqalishidagi ahamiyatini asoslaydi [3]. Modernizatsiya kontekstida kasbiy, ta’limiy va fuqarolik tarmoqlarini shu nuqtayi nazardan o‘rganish mumkin. Mualliflik talqinida transformatsiya yaqin aloqalarning butunlay yo‘qolishini emas, ularga boshqa doiralarga chiqish imkoniyatlarining

Educator Insights: A Journal of Teaching Theory and Practice
Volume 2, Issue 11, November 2026
brightmindpublishing.com
ISSN (E): 3061-6964
Licensed under CC BY 4.0 *a Creative Commons Attribution 4.0 International License.*

qo‘shilishini ham anglatadi. Bu imkoniyatlardan foydalanish esa barcha guruhlarda bir xil bo‘lmasligi mumkin.

Uchinchi mexanizm muloqotning raqamli vositalar orqali tashkil etilishidir. Ellison, Steinfield va Lampe talabalar orasidagi Facebook foydalanishi bilan ijtimoiy kapital ko‘rsatkichlari, ayniqsa guruhlararo bog‘lovchi aloqalar o‘rtasida bog‘liqlik aniqlaganlar [5]. Ushbu tarixiy tadqiqot natijasi barcha zamonaviy platformalar yoki jamiyatlarga ko‘chirilmaydi. Undan olinadigan metodologik xulosa shuki, platformadan foydalanish va munosabat resurslari alohida o‘lchanishi kerak; kuzatilgan bog‘liqlikni avtomatik sababiy ta’sir deb talqin qilish mumkin emas.

To‘rtinchi mexanizm ijtimoiy guruhlar o‘rtasidagi resurslarga kirish bilan bog‘liq. Chetty va hammualliflar AQSh ma’lumotlari asosida ijtimoiy kapitalning turli o‘lchovlarini ajratib, iqtisodiy guruhlararo bog‘lanishlarning yuqoriga iqtisodiy harakatchanlik bilan aloqadorligini tahlil qilganlar [6]. Bu natija O‘zbekiston uchun tayyor xulosa bermaydi. Biroq u tarmoq zichligi bilan uning tarkibini farqlash zarurligini ko‘rsatadi: ko‘p tanishlik va turli imkoniyatlarga ega guruhlar bilan bog‘lanish bir xil o‘lchov emas.

Beshinchi mexanizm shaxsiy ishonch bilan institutsional tartiblarning o‘zaro munosabatidir. Maqolada institutsional ishonch ijtimoiy kapitalning o‘zi bilan aynanlashtirilmaydi; u aloqalardan foydalanish sharoitlarini belgilovchi omil sifatida ajratiladi. Ochiq tanlov va tushunarli murojaat tartiblari mavjud bo‘lsa, shaxsiy tavsiya axborot almashishga xizmat qilishi mumkin. Xizmat yoki imkoniyat faqat vositachi orqali olinadigan vaziyatda esa yaqin aloqalar tengsiz kirish mexanizmiga aylanishi ehtimoli mavjud.

Imkoniyatlar va cheklovlar

Globallashuv va modernizatsiya bilim almashish, masofadan hamkorlik va eski aloqalarni davom ettirish uchun yangi sharoit yaratishi mumkin. Lekin tarmoqqa texnik ulanish bilan undan foyda olish qobiliyati farqlanadi. Jahon bankining “Raqamli dividendlar” hisobotida texnologiyaning keng tarqalishi bilan uning umumiy rivojlanish foydalari bir xil sur’atda kechmasligi, ko‘nikmalar va hisobdor institutlar muhimligi ta’kidlanadi [7]. Ushbu yondashuv ijtimoiy kapital transformatsiyasini texnologiyaga bog‘lab qo‘ymaslikka yordam beradi.

Cheklovlardan biri raqamli va ijtimoiy kirishning tengsizligidir. Qurilma, til, vaqt yoki ko‘nikma yetishmasligi yangi hamkorlik imkoniyatlarini cheklashi mumkin.

Educator Insights: A Journal of Teaching Theory and Practice
Volume 2, Issue 11, November 2026
brightmindpublishing.com
ISSN (E): 3061-6964
Licensed under CC BY 4.0 *a Creative Commons Attribution 4.0 International License.*

Yana bir xavf aloqalar kengaygan holda ham faqat o‘xshash qarashdagi tor doira bilan muloqot davom etishidir. Bu holatlar maqolada o‘lchangan natija sifatida emas, tekshirilishi kerak bo‘lgan ehtimoliy mexanizmlar sifatida beriladi. Transformatsiyani baholashda kimlarning imkoniyati kengaygani va kimlar chetda qolgani birgalikda ko‘rilishi lozim.

Portesning tanqidiy yondashuvidan kelib chiqib, mustahkam birdamlik har doim umumiy manfaat bilan tenglashtirilmaydi [2]. Guruh o‘z a’zolariga yordam berib, tashqaridagilarning kirishini cheklashi mumkin. Shu sababli ijtimoiy kapitalning rivojlanish mezoni faqat aloqaning davomiyligi emas, uning ixtiyoriyligi, ochiqligi va resurslardan foydalanishdagi adolat bilan bog‘liq bo‘lishi kerak. Bu mezonlar modernizatsiyaning mahalliy munosabatlarga ta’sirini ham baholash imkonini beradi.

O‘zbekiston sharoitida rivojlantirish yo‘nalishlari

Urinboyev va Eraliev mahalladagi norasmiy fuqarolik tashabbuslarini kundalik hayot orqali o‘rganish zarurligini ko‘rsatadilar [8]. Mazkur yondashuv asosida mahalliy yordam amaliyotlarini zamonaviy kasbiy va raqamli tarmoqlar bilan bog‘lash masalasini qo‘yish mumkin. Bunda mahalla faqat ma’muriy tuzilma emas, odamlar o‘rtasidagi amaliy munosabatlar muhiti sifatida tahlil qilinadi. An’anaviy va yangi aloqalar bir-birini almashtirishi shart, degan taxmin qabul qilinmaydi.

Mualliflik taklifi sifatida yoshlar va katta avlodning o‘zaro bilim almashishi, ochiq kasbiy hamkorlik hamda raqamli xizmatlardan foydalanish ko‘nikmalarini birgalikda rivojlantirish maqsadga muvofiq. Bunday tashabbuslarda ma’lumotning hammaga yetib borishi va ishtirokning ixtiyoriyligi muhim shartlardir. Natijani guruh yoki tadbirlar soni orqali emas, yangi hamkor topish, yordamga kira olish va kelishuvlarning bajarilishi orqali tekshirish taklif etiladi.

Xulosa

Ijtimoiy kapital transformatsiyasi aloqalarning makoni, tarkibi va ulardan foydalanish qoidalaridagi o‘zgarishlarni qamrab oladi. Globallashuv transmilliy bog‘lanishlarni, modernizatsiya esa kommunikatsiya va hamkorlikning tashkiliy asoslarini yangilashi mumkin. Biroq imkoniyatlarning kengayishi barcha aholi guruhlariga bir xil foyda keltirishini anglatmaydi. Maqolada mahalliy birdamlik,

Educator Insights: A Journal of Teaching Theory and Practice
Volume 2, Issue 11, November 2026
brightmindpublishing.com
ISSN (E): 3061-6964
Licensed under CC BY 4.0 *a Creative Commons Attribution 4.0 International License.*

guruhlararo ochiqlik va institutsional sharoitlarni birgalikda tahlil qilish zarurligi asoslandi.

Vorisiylik nuqtayi nazaridan asosiy vazifa mavjud aloqalarni saqlash bilan birga, keyingi avlodning yangi muhitda ishonchli hamkorlikni mustaqil yaratish qobiliyatini rivojlantirishdir. Mazkur nazariy xulosa birlamchi ma'lumotlar bilan tasdiqlanishi lozim. Keyingi tadqiqotlarda yosh, hudud va raqamli imkoniyatlar bo'yicha farqlarni hisobga olgan holda aloqalar tarkibi, yordamga kirish va munosabatlar davomiyligini kuzatish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 94, S95–S120. https://doi.org/10.1086/228943
2. Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. Annual Review of Sociology, 24, 1–24. https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.1
3. Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. American Journal of Sociology, 78(6), 1360–1380. https://doi.org/10.1086/225469
4. Levitt, P. (1998). Social remittances: Migration driven local-level forms of cultural diffusion. International Migration Review, 32(4), 926–948. https://doi.org/10.1177/019791839803200404
5. Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook "friends": Social capital and college students' use of online social network sites. Journal of Computer-Mediated Communication, 12(4), 1143–1168. https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x
6. Chetty, R., Jackson, M. O., Kuchler, T., et al. (2022). Social capital I: Measurement and associations with economic mobility. Nature, 608, 108–121. https://doi.org/10.1038/s41586-022-04996-4
7. World Bank. (2016). World development report 2016: Digital dividends. World Bank rasmiy manbasi
8. Urinboyev, R., & Eraliev, S. (2022). Informal civil society initiatives in non-Western societies: Mahallas in Uzbekistan. Central Asian Survey, 41(3), 477–497. https://doi.org/10.1080/02634937.2022.2058915